

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

שער
שלישי

קובץ
שלשלת האור

היכל
תשיעי

לקוטי שיחות

בתרגום חפשי ללשון הקודש

על פרשיות השבוע, חגים ומועדים

•

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

ויחי

(חלק כ שיחה ב)

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים וחמש לבריאה

מחזור הראשון של לימוד הלקוטי שיחות
שבוע פרשת ויחי, הייא טבת ד'תשפ"ה (א)

LIKKUTEI SICHOT
TARGUM L'LOSHON HAKODESH

Copyright © 2025
by

KEHOT PUBLICATION SOCIETY®
770 Eastern Parkway / Brooklyn, New York 11213
(718) 774-4000 / FAX (718) 774-2718
editor@kehot.com / www.kehot.org

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without prior permission from the copyright holder.

The Kehot logo is a registered trademark of Merkos L'Inyonei Chinuch.

For dedications of the weekly Sichos, please contact us at: dedications@kehot.com

ויחי ב

וצריך להבין: איך יתיישב הא ד"יוסף לא ישא" עם המפורש בכתוב, שיעקב השביע את יוסף, ונשאתני ממצרים, היינו שחיוב נשיאת ארונו של יעקב מוטל (בעיקר) על יוסף, וא"כ לכאורה ודאי שעליו לעשות בזה ככל האפשרי – כולל נשאתני כפשוטה?⁵

ואף בנוגע ללוי דרוש הסבר: נשיאת ארון העדות ע"י לוי הרי היא ענין שבעתיד⁶ הרחוק (אחר התקופה דעבדום וענו אותם וכו'), ונוסף לזה, אין המדובר שם בלוי עצמו כי אם ביוצאי חלציו,⁷ דור א' קודם, ודור

א. בפירושו על הפסוק, וישאו אותו (את ארון יעקב) בניו ארצה כנען" מבאר רש"י² את סדר נשיאת הארון: „קבע להם מקום ג' למזרח וכן לארבע רוחות וכסדרן למסע מחנה של דגלים נקבעו כאן", וממשיך רש"י, שכך צוה יעקב: „לוי לא ישא שהוא עתיד לשאת את הארון, ויוסף לא ישא שהוא מלך, מנשה ואפרים יהיו תחתיהם”³.

(1) פרשתנו, נ. יג.

(2) והוא מתנחומא במדבר יב. תנחומא באבער שם. במדבר פ"ב, ח (והתחלת לשון רש"י „קבע להם מקום" תוכנה נמצא גם בב"ר פ"ק, ב). והובא בקיצור בפרש"י במדבר ב, ב. ומסיים שם „כדאי בתנחומא בפ"ו" (וראה גם פרש"י הוריות ו, ב: וכן מצינו במדרש תנחומא). וראה הערה הבאה. (3) בפרש"י פרשתנו כמה שינויים: (א) במדרש נזכר תחלה ובפרטיות סדר ומקום טעינת המטה דכל שבט, גם דבנימין אפרים ומנשה* (מן המערב), ואח"כ ממשיך „יוסף אל יטעון . . לוי אל יטעון כו". משא"כ בפרש"י שאינו מזכיר מנשה ואפרים בתחילת הענין, אלא מקדים „לוי לא ישא . . יוסף לא ישא", ואח"כ מסיים „מנשה ואפרים יהיו תחתיהם". (ב) במדרש מקדים „יוסף אל יטעון" לפני „לוי אל יטעון", ואילו בפרש"י מקדים „לוי לא ישא" לפני „יוסף לא ישא". (ג) במדרש נבאר הטעם „יוסף לא יטעון למה שהוא מלך ואתם צריכים לחלוק לו כבוד, לוי אל יטעון למה שעתידינו** לישא את הארון ומי שטוען את ארונו של חי העולמים לא ישא ארונו של מת".

ואילו בפרש"י מקצר: לוי לא ישא שהוא עתיד לשאת את הארון ויוסף לא ישא שהוא מלך. (ד) בפרש"י הלשון „לא ישא" ובמדרש „אל יטעון". ואכ"מ***. וראה לקמן בפנים ובהערה 15.

(4) פרשתנו מז, ל.

(5) ראה פנח רזא פרשתנו נ, יו"ד בהגהה.

(6) וכלשון רש"י „שהוא עתיד לשאת את הארון", ועד"ז בתנחומא שם „שעתידים לישא את הארון". אבל בתנחומא באבער ובמדבר שם ליתא „עתידי", „עתידין". וראה הערה 8.

(7) לך טו, יג.

(8) ול' רש"י „שהוא עתיד לשאת" צ"ל הכוונה על השבט. ועד"ז הוא בתנחומא באבער

*** בנוגע לשינוי הסדר בפרש"י (שינוי הב') הרי אפ"ל בפשטות דבמדרש מקדים יוסף, שפשוט ומובן יותר מה שלא יטעון – „שהוא מלך", משא"כ לוי שרק (בניו) עתידין לישא את הארון. ובפרש"י מונה אותם כסדר תולדותם, לוי ואח"כ יוסף. ולכן גם מקדים רש"י מנשה לפני אפרים [אף שבסדר הדגלים (רש"י מביא) אפרים קודם למנשה – כי הוא בעתיד ובוהו יעקב עצמו הקדים אפרים לפני מנשה (פרשתנו מז, יט"כ ובפרש"י שם)]. וראה לקמן הערה 66.

* כ"ה בתנחומא שם בסדר זה „בנימין אפרים ומנשה", וכן – נמנו לבסוף. אבל בתנחומא באבער שם ובמדבר שם: „אפרים ומנשה ובנימין", ולאח"ז, [ז] אשר נפתלי יטעון מן הצפון". ולכאורה כצ"ל, כסדרם בהדגלים במדבר ב, ח ואיך.

** כ"ה בתנחומא שם. ובתנחומא באבער ובמדבר ב' בשינוי לשון – ראה לקמן הערה 6, 8.

רש"י עצמו מיישב קושיא זו ביתור לשונו „מנשה ואפרים יהיו תחתיהם”¹². וכוונתו בזה (אינה רק שמנשה ואפרים ימלאו את מקומם של לוי ויוסף בצד הארון, או – ישלימו למספר י"ב נושאי הארון¹³, כי אם) שהם „תחתיהם” – במקומם, שלוחיהם¹⁴. והיינו, שרק בנוגע לגופם, בידיהם כפשוטו, לא נשאו לוי ויוסף את ארונו של יעקב, אבל אף הם קיימו את המצוה דנשיאת ארון יעקב (ע"י שלוחיהם כמותם ממש)¹⁵.

ועפ"ז יומתק ענין נוסף: מהו שפתח רש"י את פירושו באמרו „וישאו אותו בניו, ולא בני בניו”, והמשיך שמנשה ואפרים נשאו את ארון יעקב?

[ואף שביאר רש"י בתחלת פירושו „שכך צום – אל ישא מטתי לא איש מצרי ולא אחד מהם שהם מבנות כנען” (ואילו מנשה ואפרים היו בני אסנת),

רביעי”⁹, שהם ישאו הארון. ומדוע ימנע ממנו משום כך לשאת את ארונו של אביו (בשעה שנשיאת ארון המת ככלל מצוה היא¹⁰, ובפרט – ארונו של אביו)¹¹?

ב. והביאור בזה:

ובבמדב"ר שם (אבל שם „שהוא טוען* את הארון”, בלשון הוה). ולפי"ז פי' „שהוא” בלוי אינו כפירוש „שהוא מלך” שקאי על יוסף עצמו. (9) לך שם, טז. וראה פרש"י שם.

(10) ראה ברכות יז, ב (במשנה), נושאי המטה וחלופיהן כ' פטורים (מן הק"ש כו"), „שעוסק במצוה פטור מן המצוה” (ש"ך יו"ד ר"ס שנח). וראה מרדכי הובא בב"י או"ח ר"ס עב. שו"ע אדה"ז שם ס"א. ובירושלמי ברכות פ"ג סה"א (הובא בשו"ע יו"ד שם ס"ג) הכתפים אסורים כו' ונמצא מתעכב במצוה. ולהעיר מפרש"י ברכות שם ד"ה וחלופיהן „שכן דרך שמתחלפין לשאת לפי שהכל חפצין לזכות בו”, וברע"ב למשנה שם „שהכל רוצים לזכות במצוה”.

וראה פי' עה"ת לרבינו יוסף בן דוד מסרגוסה – תלמיד הר"ן (ירושלים תשל"ג): שמענו שרש חמישי, שהוא ראוי לשאת את המת על הכתף, וכמו שמצינו כאן, דכתיב וישאו אותו בניו*. וכבר למדנו שיש לגוף דמיון מה עם נשיאת הארון שבו הלוחות שהוא על הכתף, דכתיב בכתף ישאו. וראה מעבר יבך שפתי רננות (מ"ג) פט"ו מתיקונים. – וראה רמב"ם הל' אבל פ"ד ה"ב: וסובלין את המת על הכתף עד בית הקברות (וראה שו"ת כתב סופר יו"ד סי' קעה).

(11) דנוסף על המפורש בקרא זהירותם בקבורת המת אפילו דישמעאל (ח"ש כה, ט) ועשו (וישלח לה, כט) – הרי השבטים קיימו כל התורה כולה עד שלא נתנה (ראה לעיל ע' 200. וש"נ).

(* בתנחומא שם: לוי אל יטעון (בל' יחיד) למה שעתידין (ל' רבים) לישא את הארון (וממשיך בל' יחיד) ומי שטוען כו'.

(* ועד"ז כתב בדרשת אבן שוטיב ס"9 ויחי בשם הרמב"ן: לפי דרכנו למדנו עשרה דברים בענין המת מזה הסיפור של יעקב כו' והחמישי נשיאת על הכתף דכתיב וישאו אותו בניו.

(12) שאינו במדרש, כנ"ל הערה 3.
(13) דלכאורה אינו נוגע שיהיו יב דוקא, משא"כ בהדגלים.
(14) להעיר מלשון רש"י במדבר ג, ח „באים תחתיהם בשליחותם”.
(15) ואולי י"ל שזה נרמז בההוספה בתנחומא שם: „(יוסף אל יטעון למה שהוא מלך) ואתם צריכים לחלוק לו כבוד” – ע"י שנעשים שלוחיו ובפרט בענין של „יטעון” (ולא „ישא”) – ד„יטעון” מורה על טירחא במשא כבוד וכיו"ב. והיינו כי רק טעינת הארון בגופם ממש לא ה', אבל קיימו (מצות) נשיאת הארון, ע"י שלוחם כמותם*. ודוחק.

(* ואולי י"ל דלפי המדרש היו נושאים אותו על הכתף (ראה רמב"ם הל' אבל שם), ולכן הלשון שם „והאיך צום כו' יטענו וסתנו כו'”. משא"כ לפרש"י שנשאו אותו בידיהם כתב הל' „ישא”. וראה כ"מ לרמב"ם שם.

ומשה הי' משבט לוי²¹, ועוד זאת שהי' מבני קהת נושאי הארון²².

ד. והביאור בכל זה:

ידוע, שהתחלת השעבוד במצרים היתה לאחרי פטירת יעקב, כמו שכתב רש"י בתחלת הפרשה, "שכיון שנפטר יעקב אבינו נסתמו עיניהם ולבם של ישראל מצרת השעבוד²³ שהתחילו לשעבדם".

ומשמעות הדברים, שמציאותו של יעקב במצרים עיכבה את, "צרת השעבוד", ומנעה את ענין הגלות במצרים, ולא היתה כי אם הירידה (הגלות) מכנען.

כל זמן שהי' יעקב בחיים לא חסר לבני ישראל דבר במצרים. ואדרכה: ואתנה לכם את טוב ארץ מצרים גו' חלב הארץ²⁴.

ומובן מזה, שהוצאת יעקב ממצרים (על מנת להביאו לקבורה בארץ

הרי ציווי יעקב הי' גם לצד החיוב, כהמשך דברי רש"י, "אלא אתם"¹⁶].

אלא שמאחר שנשיאת ארון יעקב ע"י מנשה ואפרים היתה, "תחתיהם", בתור שלוחי לוי ויוסף בלבד, הרי בכך נתקיים הציווי, "וישאו אותו בניו", "אתם", היינו שהנשיאה מתייחסת למשלחים, לוי ויוסף. וע"פ הכלל (שהביא רש"י גם בפירושו על התורה¹⁷), "שלוחו של אדם כמותו"¹⁸.

ג. אמנם צריך להבין (בפנימיות הענינים): בשלמא מנשה ואפרים היו תחתיו של יוסף, לפי שהבנים עומדים במקום אביהם – אבל מהי השייכות דמנשה ואפרים לגוי להיות תחתיו?

ויובן בהקדם שאלת המפרשים¹⁹ בדברי רש"י, "לוי לא ישא שהוא עתיד לשאת את הארון" – והרי נאמר שמשה נשא ארונו של יוסף, כמפורש בכתוב²⁰ "ויקח משה את עצמות יוסף עמו גו'",

21 במפרשים הנ"ל תירצו: הוא נשא את עצמו ולא שמשה נשאו. וצ"ע המקור, איפה מרומז זה.

22 מלשון המכילתא בשלח שם (ועד"ז בסוטה ט, ב), "יוסף זכה לקבור את אביו (וראה בגמ' שם יג, א), "אמרו הניחו לו כבודו במלכים יותר מבהדיטות" מי לנו גדול כיוסף שלא נתעסק בו אלא משה, משמע לכאורה, שגם יוסף נשא ארונו של יעקב, שפשיטא שג"ז נכלל בנתעסק בקבורתו. וכמו משה שהוא נשא ארונו של יוסף. וראה פני דוד (להחיד"א) ר"פ בשלח. ואכ"מ.

23 אבל השעבוד בפועל לא הותחל רק אחרי מיתת לוי, כמפרשי' וארא ו, טז (הובא לקמן בפנים). וראה מפרשי רש"י (רא"ם, גו"א, דברי דוד, משכיל לדוד ועוד) התחלת פרשתנו. לקו"ש חט"ו ע' 424 הערה 14.

24 ויגש מה, יח.

16 כי אף שכבר אמר יעקב (פרשתנו מת, ה) שני בניך גו' לי הם אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי, הרי פרש"י, "בחשבון שאר בני הם ליטול חלק בארץ איש כנגדו" (וראה מפרשי רש"י בארוכה). אבל אינם כבנים לשאר ענינים.

17 בא יב, ו. אמור כד, יד. וראה לקו"ש חלק ז ע' 162 ואילך ובהערה 30 שם.

18 ואף שאין שליחות לב"נ, ולכמה דיעות לא יצאו בני' אז מכלל בני' – הרי דעת כמה פוסקים דב"נ נעשה שליח לב"נ כמותו. וגם לדעת החולקים י"א דקודם מ"ת דהכל בגדר בני' כולם שוים דיש שליחות מאדם לחבירו – ראה בכ"ז לקו"ש חט"ו ע' 39, ושי"מ.

19 חזקוני הובא בריב"א כאן. מושב זקנים כאן.

20 בשלח יג, יט.

ואף יתירה מזה – בנוגע לשבט לוי מצינו, שאפילו אחר שהתחיל השעבוד וקושי השעבוד בכל ישראל, הנה „מלאכת שעבוד מצרים לא היתה על שבטו של לוי“³⁴.

ה. ועפ"ז מובן הטעם ש„לוי לא ישא“ ו„יוסף לא ישא“ ארונו של יעקב: מאחר שנשיאת ארון יעקב ממצרים היתה הגורם לענין השעבוד, אין זה שייך ללוי ויוסף, שמצדם אין אפשריות לשעבוד מצרים.

ודבר זה מרומז בטעמים הנ"ל – „לוי לא ישא שהוא עתיד לשאת את הארון, ויוסף לא ישא שהוא מלך“:

ביארו המפרשים³⁵, שהטעם שמלאכת השעבוד לא הוטלה על שבטו של לוי ה' מצד זה שהם עתידים לשאת את הארון („שבטו של לוי חכמים היו ולא רצו לעשות עבודה לפי שידעו שעתידין לשאת את הארון ומתוך כך היו בני חורין“³⁶), היינו שתפקידם, „לשאת את הארון“ מנע את אפשריות ענין השעבוד³⁷;

ומאחר שיוסף „הוא מלך“, לא היתה

ישראל) היתה²⁵ שלב נוסף, שגרם את האפשריות לגלות ושעבוד מצרים.

ולפי זה מובן מפני מה לא השתתפו לוי ויוסף (בפועל) בנשיאת ארונו של יעקב ממצרים:

מצינו נקודה משותפת בלוי ויוסף – ששניהם היו למעלה מענין השעבוד במצרים, ושניהם לא הניחו שיתקיים שעבוד מצרים.

בנוגע ליוסף איתא במדרש²⁶: „כל זמן שיוסף ה' קיים לא ה' להם משוי של מצרים, מת יוסף נתנו עליהם משוי²⁷, לפיכך כתיב²⁸ הבאים כאילו אותו היום נכנסו למצרים“;

ובנוגע ללוי כתב רש"י²⁹, „למה נמנו שנותיו של לוי אלא להודיע כמה ימי השעבוד שכל זמן שאחד מן השבטים קיים לא ה' שעבוד³⁰ שנאמר³¹ וימת יוסף וכל אחיו ואח"כ ויקם מלך חדש³² ולוי האריך ימים על כולם“³³.

(25 ראה זח"א רכב, סע"א: כיון דיעקב הוה ידע דבנוי ישתעבדון בגלותא תמן במצרים אמאי לא אתקבר תמן בגין דיגין זכותיה על בנוי אמאי בעא לאסתלקא מתמן והא כתיב (תהלים קג, יב) כרחם אב על בנים אן הוא רחמנותא.

(26 שמו"ר פ"א, ד. תנחומא שמות ג.
(27 ולא שעבוד. ראה לעיל הערה 23. מפרשי המדרש שם. לקו"ש ח"ו ע' 28.

(28 ריש פ' שמות.

(29 וארא ו, טז.

(30 שמו"ר פ"א, ח.

(31 שמות א, ו.

(32 שם, ח.

(33 דמכיון שכל הענינים אינם באקראי ח"ו הרי מובן דזה ש„לוי האריך ימים על כולם“, וכל זמן שה' לוי קיים לא נשתעבדו ישראל למצרים כו' ומשמת לוי התחילו המצרים לשעבדם) (סדר עולם רב פ"ג), הוא מפני שענינו של לוי שולל (יותר משאר השבטים) שעבוד מצרים.

(34 פרש"י שמות ה, ד. וראה שמו"ר פ"ה, טז.

תנחומא וארא ו.

(35 תוס' (הדר זקנים) שמות א, יג. חזקוני שם ה, ד. וראה רבותינו בעה"ת שם: וכן איתא במדרש כו'.

(36 תוס' (הדר זקנים) שם.

(37 וראה מדרש תלפיות אות יוד ענף יעקב מש"ך: צוואת יעקב שלוי לא ישא ארונו לפי שלעתידי במדבר יהא* ארון השכינה וכל המקבל עליו עול תורה פורקים ממנו עול דרך ארץ ולכך לא נשתעבד לוי במצרים.

(* כ"ה לפנינו, והוא טה"ד דמוכח וצ"ל „ישא“. וכ"ה בילקוט דוד פרשתנו בשם הש"ך.

למצרים כל שליטה עליו, ואדרבה – הוא שלט על מצרים, ופשיטא שאין מקום לשעבוד מצרים.

משא"כ, ויקח משה את עצמות יוסף עמו" – הרי אדרבה, ה' זה תנאי וענין של גאולה, "כי השבע השביע גו' פקוד יפקוד אלקים אתכם והעליתם את עצמותי מזה אתכם"³⁸, וממילא שייך הדבר לשבט לוי דוקא, ואדרבה, לראש שבט לוי, משה רבינו, וגואלם של ישראל.

ו. עפ"ז צריך להבין לאידך גיסא: כיון שלוי ויוסף לא היו נושאי ארון יעקב ממצרים, לפי שזהו היפך ענינם, מפני מה הוצרכו להעמיד שלוחים – "מנשה ואפרים יהיו תחתיהם"? ואיך יכולים הם להעמיד שלוחים כמותם?!

ויובן בהקדם הקושיא: מאחר שנגזרה גזירה כברית בין הבתרים, גר ה' זרעך בארץ לא להם ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה"³⁹ – כיצד זה ה' שבט שמלאכת השעבוד לא הוטלה עליו כלל?⁴⁰

יתר על כן: הלא בשעבוד זה היתה תלוי' ההבטחה, ואחרי כן יצאו ברכוש גדול" (כמו שהביא רש"י⁴¹), שלא יאמר אותו צדיק אברהם ועבדום וענו אותם קיים בהם ואחרי כן יצאו ברכוש גדול לא קיים בהם"⁴².

(38) בשלח שם.

(39) לך טו, יג.

(40) כמו שהקשה בגו"א שם.

(41) פרש"י בא יא, ב. במברכות ט, סע"א ואילך.

(42) ברמב"ן במדבר (ג, יד) שמפני דשכטו של

לוי לא ה' בשעבוד מלאכת מצרים היו פרים ורבים כדרך כל הארץ ולא ה' בהם הברכה דכאשר יענו אותו כן ירבה וכן יפרוך. אבל רש"י

ז. וי"ל הביאור בזה:

ענין זה, שעל שבט לוי לא היתה מלאכת השעבוד, אינו מפני שלא היתה להם שייכות לגלות מצרים, אלא שזה גופא הוא פרט באופן השעבוד דישראל:

המכוון בשעבוד מצרים לא ה' לגרום ח"ו צער וסבל לישראל, אלא לשם "ואנכי אעלך"⁴³, העילוי שבא עי"ז [מצרים היתה "כור הברזל"⁴⁴, שפעל זיכוך בכני ישראל, בדוגמת כור כפשוטו].

אלא שמצד קושי השעבוד, ה' חשש שלא זו בלבד שבני ישראל לא ישיגו ("ע"י השעבוד) את העילוי, כי אם אדרבה – שישקעו ח"ו במצרים ערות הארץ⁴⁵ –

ולכן ה' הכרח שיהי' סוג מסוים

בפירושו עה"ת (ויצא כט, לד) פירש "שהארון ה' מכלה בהם" (אבל ראה גו"א לבוש האורה לפרש"י שם).

בפרשת דרכים דרוש ד (וראה שם דרוש ה. חדושי הגאונים לסוטה שם מספר מצודת דוד (חדושי אגדות אלטונא תצ"ו)) דשכט לוי לא ה' בשעבוד לא היו בכלל החן ובמילא לא קבלו בית מצרים. אבל ראה רש"י בא יג, יג (מבכורות ה, ב) שאין לך אחד מישראל שלא נטל כו' טעונים מכספם ומזהבם של מצרים. ובבכורות שם: שאין לך כל אחד ואחד מישראל כו'.

(43) ויגש מו, ד.

(44) ואתחנן ד, כ.

(45) מקץ מב, ט. יב. ובקה"ר פ"א, ד (בסופו):

כל מה שברא הקב"ה באדם ברא בארץ כו' אדם יש לו ערוה והארץ יש לה ערוה שנאמר לראות את ערות הארץ באתם. וראה פרש"י לך יב, יט. אחרי ית, ג.

(* ובמצודת דוד שם: דאיתא בגמרא שאותן ישראל שלא היו בשעבוד לא לקחו מן הביהו.

לשקוע ח"ו בקושי השעבוד, ואדרכה – להשיג את העילוי הנ"ל (שע"י השעבוד).

ועד"ז הי' לאחר מתן תורה, במדבר, ואח"כ בכניסתם לארץ:

שבט לוי לא נטל חלק ונחלה בארץ ישראל⁵¹, אלא „הובדל לעבוד את ה' לשרתו ולהורות דרכיו הישרים ומשפטיו הצדיקים לרבים”⁵² – „הוי' הוא נחלתו”⁵³. ודבר זה בא לידי ביטוי כפשוטו בכך שעבדו ושירתו במשכן, כולל נשיאת הארון,

ויסוד הדבר – „שכולם היו זקוקים לצרכי המקדש אלא שהלויים באים תחתיהם בשליחותם”⁵⁴; והעבודה דעשיית העולם לדירה לו ית' בתוך העולם נפעלה ע"י שאר שבטי ישראל.

ומהאי טעמא זכה גם שבט לוי לכל העליות והעילויים שנפעלו ע"י „ועבדום וענו אותם”.

ח. ועפ"ז יובן גם הטעם שהוצרכו יוסף ולוי לכך ש„מנשה ואפרים יהיו תחתיהם” בנשיאת ארונו של יעקב:

אע"פ שהם עצמם לא נטלו את ארונו של יעקב ממצרים, כנ"ל – הי' עליהם להשפיע ולהמשיך כח זה (להיות למעלה משעבוד מצרים) בשאר

בבני ישראל שישארו למעלה מהשעבוד, והם ישפיעו על כל בני ישראל שיפעלו וישלימו את הכוונה ד„ירדנו”, „ועבדום” – „אעלך”, „יצאו ברכוש גדול”.

וזה הי' תפקידם של שבט לוי, כביאור הרמב"ן⁴⁶, אשר „מנהג בכל עם להיות להם חכמים מורי תורתם ולכן הניח להם פרעה שבט לוי שהיו חכמיהם וזקניהם והכל טיבה מאת ה'”.

ונמצא לפי זה, שאין פירוש הדבר שלא כל ישראל נטלו חלק בשעבוד מצרים⁴⁷ – שהרי בני ישראל ירדו למצרים כעם אחד⁴⁸, מציאות אחת [כדיוק לשון הכתוב⁴⁹: „כל הנפש (לשון יחיד) . . הבאה מצרימה (שבעים)“].

אלא שהיתה בזה כעין „שותפות” – כיצד יעברו את השעבוד [באופן שכל שותף ממלא את חלקו גם עבור זולתו]; ויתירה מזה: כאברי הנפש והגוף, שמילוי תפקידו של כל אבר בפני עצמו – הוא עבור הנפש כולה ובשליחותה.

על כמה מבני ישראל הוטלה מלאכת השעבוד בפועל שהיתה נצרכת להשגת העילוי; ואילו שבט לוי השתתפו בזה, ע"י נתינת הכח, בהיותם „מורי תורה (לכל בני ישראל)”⁵⁰, שלא

46) שמות ה, ד. בחיי שם. וראה חזקוני עה"פ.

47) להעיר משלה (שיא, רע"א): שבט לוי לא

היו בגלות כו' רצה להשתתף בצרת הציבור מה עשה קרא שמות לבניו ע"ש הגלות כו'.

48) כדיוק הכתוב (שמות א, ט"ב) הנה עם

בני' רב גו' לו פן ירבה גו' וישימו עליו גו' – ל' יחיד (אף ד„בני ישראל” – רבים).

49) ויגש מו, כז. וראה פרש"י שם, כו.

50) ראה רמב"ם ספ"א מהלכות ע"ז: ויעקב

אבינו למד בניו כולם והבדיל לוי ומינהו ראש והשיבו בישיבה ללמד כו' וצוה את בניו שלא

יפסיקו מבני לוי ממונה אחר ממונה כדי שלא תשכח הלמוד כו' חוץ משבט לוי שעמד במצות אבות.

51) שופטים יח, א-ב. רמב"ם הל' שמיטה יוובל פי"ג ה"י.

52) רמב"ם שם הי"ב.

53) שופטים שם, ב.

54) פרש"י במדבר ג, ח. וראה לקו"ש חי"ג ע'

12 ואילך.

ואדרבה, משבט לוי קבלו בני ישראל את הכח לסבול את קושי השעבוד כנ"ל, עד שיגיע יתרון האור מן החושך⁵⁹, ולא עוד אלא שבט לוי נותן את הכח להפך את הגלות – ע"י משה ואהרן (משבט לוי) באה גאולת כל ישראל.

ומב' ענינים אלו נמשכו (ע"י ובתוך) שלוחיהם) ב' אופני העבודה דמנשה ואפרים,

כמרומו בשמותיהם (כמו שנתבאר בארוכה במקום אחר⁶⁰):

מנשה – שנקרא כך „כי נשני אלקים את כל עמלי ואת כל בית אבי“⁶¹ – הוא שם שמזכיר שנמצא הוא במקום הגורם לשכוח „את כל בית אבי“, ולכן עליו „לקפוץ“⁶² ולצאת משם; וזה מבטא את תשוקתו והחלטתו שלא לשכוח, אלא להיות קשור ומחובר ל„בית אבי“.

היינו שאופן עבודה זה הוא – להתאמץ שלא להיות מושפע מהסביבה, ע"י שמירת הקשר והחיבור ל„בית אבי“.

יהודי בהיותו בגלות מזכיר לעצמו כל העת שנמצא הוא במצב שחפץ להשכיחו את „בית אבי“, וזה גופא פועל שלא ישכח. מרגיש הוא שאין זה מקומו; מקומו בבית אביו המלך.

והרי זה מתאים לעבודת יוסף, שבהיותו במצרים היתה (וניכרה) אצלו

השבטים. וזאת עי"ז ששלוחיהם השתתפו בנשיאת ארונו של יעקב.

ולכן בחר יעקב את מנשה ואפרים להיות „תחתיהם“ – לפי שהם ה„המשך“ דיוסף ולוי, ועל ידם הכח שנתקבל מיוסף ולוי (שהיו למעלה משעבוד מצרים) נמשך בעבודה בתוך הגלות,

[ובפרט ע"פ פשטות הדברים, שמנשה ואפרים נולדו בארץ מצרים, ועוד קודם שבא יעקב לשם⁵⁵].

ומאחר שיוסף ולוי הם ב' אופנים שונים בהעדר השייכות לשעבוד מצרים (כדלקמן) – על כן היו להם גם ב' „שלוחים“ נפרדים – מנשה ואפרים. ט. והביאור בזה:

כתיב „אלה תולדות יעקב יוסף“⁵⁶. ומבואר בזה⁵⁷ שעניני יעקב נמשכים למטה על ידי יוסף. אצל יוסף, גם לאחרי שהורד מצרימה⁵⁸, היינו במדרגתו כפי שהיא בתוך מצרים, מאירה מדריגת יעקב בגילוי; ומאחר שבעבודתו ניכרת בגילוי השפעת יעקב שלמעלה ממצרים, אזי מצד יוסף אין מקום להעלם והסתר דמצרים. יוסף שולט על מצרים ואינו נותן מקום (להעלם והסתר) גלות מצרים, כנ"ל.

משא"כ (שבט) לוי – לא היו השולטים במצרים, והיו בזמן גלות מצרים ועד לזמן דקושי השעבוד, ואעפ"כ לא היו „שקועים“ בזה,

(55) פרשתנו מת, ה. וראה בהנסמן לקמן הערה 60.

(56) וישב לו, ב. וראה פרש"י שם.

(57) ראה בכ"ז לקו"ש חט"ו ע' 436, וש"נ.

(58) וישב לט, א.

(59) קהלת ב, יג.

(60) ראה בארוכה לקו"ש שם ע' 433 ואילך.

רש"י.

(61) מקץ מא, נא.

(62) רש"י וישלח לב, לג.

בנוגע ללוי כתב הרמב"ם⁷⁰, שכדוגמת שבט לוי הנה „כל איש ואיש . . אשר נדבה רוחו . . ה"ז נתקדש . . ויהי ה' חלקו ונחלתו כו"י.

לפי שלכל א' מישראל ישנו הכח (מיוסף ולוי) להתעלות למעלה מן הגלות, עד שלא זו בלבד שלא תהי' לגלות שליטה עליו, אלא אדרבה – הוא יהי' בעה"ב על הגלות. וזבה ישנן ב' דרגות:

תחילה בא האופן ד' יוסף שהוא מלך" בהווה: הוא מעמיד עצמו למעלה מן הגלות, ואינו מתפעל כלל מהנסינות וכו' דהגלות.

ואח"כ „עתיד" – שבא לאופן נעלה יותר – „לוי שהוא עתיד לשאת את הארון": עי"ז שבידו ענין התורה („לוחות"), תורה אור, מהפך הוא את חושך הגלות לאור: יתרון האור מן החושך⁷¹, וכן – יגי' חשכ"י⁷²

וכל זה יהי' בגלוי בביאת משיח צדקנו, שאז יקויים היעוד „ולילה כיום יאיר"⁷³, במהרה בימינו ממש.

(משיחת פ"ט וארא תש"ט)

השפעת יעקב („בית אבי"), שלמעלה מן הגלות וההעלם והסתר דמצרים.

[וי"ל דמהאי טעמא טען יוסף⁶³, „לא כן אבי כי זה (מנשה) הבכור שים ימינך על ראשו", כי מצד עבודת יוסף עיקר העבודה היא עבודת מנשה⁶⁴].

משא"כ אפרים נקרא כך על שם „כי הפרני אלקים בארץ עניי"⁶⁵ – העילוי והיתרון שנפעל דוקא בתוך חושך הגלות, עד לאופן ד"הפרני"; ועבודה זו באה ומסתעפת מעבודת שבט לוי, שבכחם ובשליחותם הפכו בני ישראל את חושך הגלות⁶⁶, „וכאשר יענו אותו כן ירבה וכן יפרוץ"⁶⁷.

יו"ד. כתיב⁶⁸ „נהגה כצאן יוסף" – בני ישראל נקראו בשם יוסף⁶⁹. ועד"ז

(63) פרשתנו מה, יח.

(64) ראה נועם אלימלך פרשתנו מה, יג.

(65) מקץ שם, נב.

(66) ומה שהקדים רש"י מנשה לאפרים –

ומקדים לוי לפני יוסף – יש לומר (בהמשך להמבואר בפנים): כי לוי ויוסף הם למעלה מן הגלות, ומהם באה הנתינת כח להעבודה בגלות. ומכיון שסוף מעשה במחשבה תחלה, לכן מקדים לוי (שעל ידו מגיעים לתכלית הכוונה, להפוך את הגלות עד שבאה הגאולה בפועל); משא"כ בנוגע למנשה ואפרים, שהו"ע העבודה בפועל בגלות, מקדים רש"י מנשה לאפרים, כי בעבודה בפועל – מתחלה באה העבודה דמנשה שנשי אלקים גו' (אתכפיא), ואח"כ אפרים (הפרני גו', אתהפכא). וראה לקמן בפנים סעיף יו"ד ובהנסמן בהערה 60.

(67) שמות א, יב. וראה לעיל הערה 42.

(68) תהלים פ, ב.

(69) רש"י ומצו"ד שם.

